

Удовиченко Ірина Віталіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної та методичної роботи Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.
Коло наукових інтересів: екологічне виховання, технологія графіки, регіональна географія, профільне навчання, методика навчання географії, теорія та методика навчання й виховання, андрагогіка. Автор понад 150 наукових праць, учасниця більше як 200 науково-педагогічних заходів. Має нагрудний знак «Василь Сухомлинський», знак Відмінник освіти України, Почесну Грамоту Міністерства освіти і науки України; 9 сертифікатів міжнародного та 6 – всеукраїнського рівнів; 28 нагород (відзнак) міжнародного, всеукраїнського, обласного, міського рівнів.
 e-mail: hafran@ukr.net

УДК 371.91.37

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БАЗОВИХ І ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОЇ ШКОЛИ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ГЕОГРАФІЇ

У статті висвітлено питання особливостей формування базових і предметних компетентностей учнів старших класів загальноосвітньої школи у процесі навчання географії. Відображено окремі результати проведеного моніторингового дослідження реалізації компетентнісного підходу в процесі викладання географії в загальноосвітніх навчальних закладах Путивльського та Тростянецького районів Сумської області. Проаналізовано сформованість базових і предметних компетентностей в учнів 10-х класів, що взяли участь у моніторинговому дослідженні. Співставлено дані оцінки вчителями та самооцінки – учнями рівня сформованості у респондентів географічних компетентностей. Визначено чинники, які впливають на формування предметних компетентностей учнів у процесі навчання географії в школі.

Ключові слова: компетенції; базові та предметні компетентності; компетентнісний підхід до навчання географії.

Постановка проблеми. На сучасному етапі модернізації національної системи освіти важливе значення має пошук ефективних шляхів реалізації змісту освіти, спрямованої на формування компетентного випускника школи.

Досягнення результатів у цьому напрямі можливо за умов компетентного підходу до організації процесу навчання учнів, що зумовлює пошук нових та переосмислення існуючих підходів до навчання географії в старших класах школи [6].

З огляду на це, усе більшого значення набуває компетентне навчання та викладання, а звідси – компетентнісний підхід до викладання навчальних предметів, оскільки набуті у процесі навчання компетентності є індикаторами, що дають змогу визначити готовність учня-випускника до подальшого особистого розвитку та активної участі у житті суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз нормативних документів вказує на те, що проблема компетентнісного підходу до навчання є актуальною в наш час. На це звертається увага в «Національній доктрині розвитку освіти» [4], «Концепції розвитку загальної середньої освіти» [2], «Державному стандарті базової і повної загальної середньої

освіти» [1], Концепція: профільного навчання у старшій школі, безперервної освіти з усіх навчальних предметів, у тому числі й географії.

Як свідчить аналіз наукових досліджень, значний внесок у розробку питань розвитку компетенцій, формування компетентностей, реалізації компетентнісного підходу у навчанні та вихованні зробили: І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Зязюн, Т. Кушнір, О. Локшина, В. Луговий, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, Л. Пуховська, О. Савченко, О. Хуторський та ін.; у процесі навчання географії – Л. Вішкіна, К. Гуз, О. Діброва, В. Ільченко, О. Надтока, Н. Муніч, О. Тімець, О. Топузов, В. Самойленко, П. Шищенко, Б. Яценко та інші.

Формулювання мети статті. Метою статті є аналіз ефективності реалізації компетентнісного підходу в процесі навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах на прикладі Путивльського, Тростянецького районів Сумської області та дослідження сформованості базових, предметних компетентностей учнів 10-х класів і чинників, що впливають на розвиток відповідних компетенцій.

Виклад основного матеріалу. Сучасний етап розвитку шкільної географічної освіти висуває більш складні дидактичні завдання, порівняно з тими, які вона вирішувала в попередні роки. Змістом актуальних методичних досліджень виступає наукове обґрунтування шляхів підвищення якості освіти, що відповідає основним положенням Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти. Одним із головних його напрямів є реалізація компетентнісного підходу в процесі викладання навчальних дисциплін у школі, у тому числі й географії [5].

З метою аналізу ефективності реалізації компетентнісного підходу в процесі навчання географії в школі нами було проведено відповідне моніторингове дослідження в загальноосвітніх навчальних закладах Путивльського та Тростянецького районів Сумської області.

Для реалізації окресленої мети було поставлено такі завдання: дослідити сформованість базових та предметних компетентностей в учнів 10-х класів загальноосвітніх навчальних закладів, що взяли участь у моніторингу; визначити чинники, що впливають на формування предметних компетентностей учнів; виявити основні напрями роботи вчителів географії з формування компетентностей учнів засобами навчального предмета.

Дослідження проводилося методом анкетування учнів і вчителів. Загальна кількість респондентів, що брала участь у дослідженні, становить 201 особу, із них 18 (9 %) заступників директорів, 18 (9 %) учителів географії та 165 (82 %) учнів 10-х класів 18 загальноосвітніх навчальних закладів області.

У ході дослідження оцінювалась ступінь реалізації учителями завдань щодо формування компетентностей в учнів (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Самооцінка реалізації учителями завдань щодо формування компетентностей учнів

№	Назва компетентності	Ступінь реалізації (кількість у %)		
		повністю	частково	не реалізована
1	Комунікативна	84	16	–
2	Соціальна	80	20	–
3	Картографічна	68	32	–
4	Інформаційна	63	37	–
5	Географічна (практичного спрямування)	61	39	–
6	Полікультурна	54	46	–
7	Самоосвіти та саморозвитку	52	48	–
8	Творча	51	49	–

Згідно з отриманими даними, найкраще реалізується педагогами процес формування соціальної та комунікативної компетентностей. За даними самооцінювання, повністю їх

реалізують 84 % та 80 % респондентів відповідно. Близько половини вчителів, які брали участь у дослідженні, вважають найменше реалізованими заходи з формування компетентностей самоосвіти та саморозвитку; творчої компетентності учнів.

Учителям географії було запропоновано визначити рівні сформованості окремих географічних компетентностей в учнів (табл. 2) [3].

Таблиця 2

Оцінка рівня сформованості географічних компетентностей учнів (у %)

№	Назва компетентності	Рівні			
		низький	середній	достатній	високий
1	Розуміння розвитку природних процесів та об'єктів у географічній єдності	–	20	80	–
2	Уміння користуватися географічною картою	–	10	81	9
3	Уміння працювати з цифровою інформацією	–	66	34	–
4	Уміння орієнтуватися на місцевості	–	44	28	28
5	Уміння визначати поясний час та ін.	4	46	40	10
6	Уміння працювати з ГС	18	42	40	–
7	Уміння працювати з першоджерелами, опорними схемами, графічним матеріалом	–	14	77	9
8	Готовність до природовідповідальної поведінки	–	14	61	25
9	Знання культурних, релігійних, етнічних традицій різних народів та регіонів	–	26	42	32
10	Прогнозування, оцінка, моделювання та проектування	–	44	56	–

Таким чином, найкраще розвиненими географічними компетентностями є готовність до відповідальної поведінки у природі та уміння працювати з першоджерелами, опорними схемами, графічним матеріалом.

Компетентність є сукупністю особистих якостей учнів, зумовлених досвідом діяльності в певній соціальній та особисто значимій галузі. Отже, для формування будь-якої компетентності необхідна особистісна зацікавленість. Визначаючи провідні мотиви до навчання, учні здебільшого вказували на прагнення вступити до вищого навчального закладу та бажання отримати певну професію (73 % відповідей). Лише третина учнів (38 %) мотивом до навчання обрали отримання задоволеності від процесу пізнання та його результативності, тобто соціальна мотивація суттєво переважає пізнавальну. Вимоги батьків та високий авторитет учителя в якості мотивів до навчання обрали значно менша кількість учнів (17 % та 12 %, відповідно).

Позитивним є те, що 94 % учнів усвідомлюють власну відповідальність за здобуті знання, а 85 % опитаних школярів розуміють необхідність географічних знань. Переважна більшість респондентів (91 %) інформацію про сфери застосування географічних знань отримують від учителя географії. Значно менше учнів (32 %) джерелом цієї інформації називають шкільний підручник. Лише 15 % опитаних у процесі підготовки до уроків використовують додаткову літературу (рис. 1) [3].

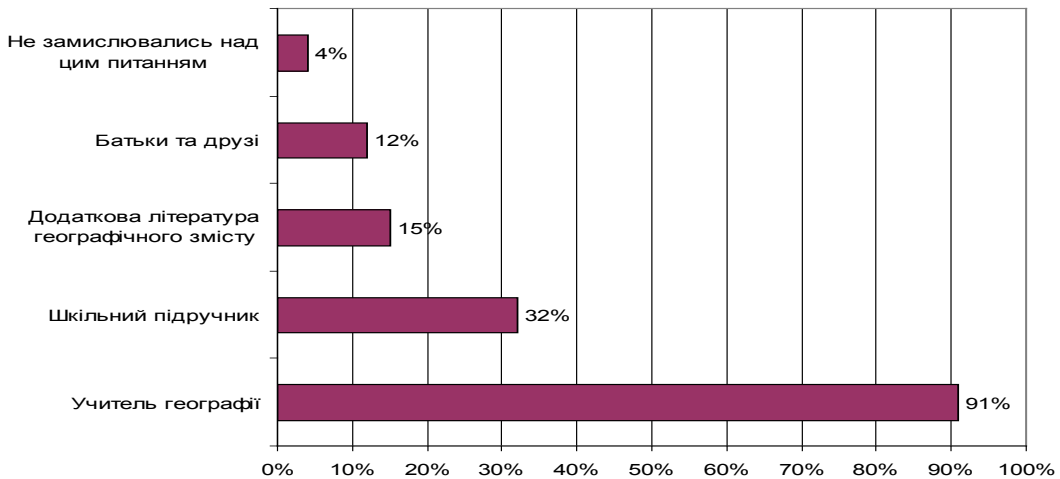

Рис. 1. Джерела отримання інформації про сфери застосування учнями набутих географічних знань

Навчальною програмою передбачено, що випускники школи повинні мати розвинутий пізнавальний інтерес, інтелектуальні та творчі здібності, здійснювати самостійну навчальну діяльність шляхом пошуку та обробки географічної інформації, тобто набувати геоінформаційну компетентність. Необхідну інформацію в процесі підготовки до уроків географії учні найчастіше отримують з конспектів, які вони складають на уроках (71 %), підручників (68 %), презентацій (43 %), спеціалізованих сайтів (29 %). Незначна кількість респондентів у якості інформаційних джерел обирає електронні карти (6 %) та електронні підручники (2 %). Ці данні підтверджують результати опитування вчителів про використання в навчальних закладах електронних засобів навчального призначення [3].

Більшість (65 %) педагогів на своїх уроках застосовують різноманітні пам'ятки, плани, інструктивні картки. У якості наочного матеріалу вчителі використовують також роздатковий матеріал географічного змісту (51 %). Третина опитаних учнів вказала, що на уроках здійснюється аналіз життєвих ситуацій (39 % відповідей), проводяться рольові ігри (18 %), тобто активні методи навчання використовуються не досить часто. Варто зазначити, що школярі позитивним фактором навчання вважають створену педагогом на уроці доброзичливу атмосферу (40 %) та особистісні риси вчителя (34 %). Лише 16 % респондентів відзначили як позитивну мотивацію до навчання гарно обладнаний навчальний кабінет. Як свідчать відповіді учнів, на уроках географії вчитель найчастіше виступає транслятором інформації (лектором) (60 % відповідей), консультантом (54 %), а для значно меншої кількості респондентів – тренером (19 %) та контролером (6 %) [3].

Від ступеня оволодіння вчителем арсеналом засобів упровадження компетентнісного підходу до навчання залежить і рівень сформованості компетентностей учнів. За результатами анкетування школярів, було встановлено, що на уроках географії вчителі навчають їх: висловлювати та аргументувати власну думку (64 % відповідей), самостійно орієнтуватися в інформаційному просторі (53 %). Варто звернути увагу на те, що педагогами недостатньо уваги на уроках приділяється навичкам самоосвіти (35 %), критичному мисленню (33 %), формуванню вміння вирішувати нестандартні ситуації (29 %), без яких продуктивне навчання є неможливим [3].

У межах дослідження було проведено аналіз сформованості в учнів соціальної, полікультурної, інформаційної, комунікативної, творчої, картографічної, географічної та компетентності самоосвіти, саморозвитку на основі самооцінювання. Отримані результати порівняно з результатами оцінювання зазначених вище компетентностей учителями географії досліджених закладів (табл. 3) [3].

Таблиця 3

Порівняльна таблиця коефіцієнтів (К) сформованості базових і предметних компетентностей учнів

№	Компетентність	Коефіцієнти	
		самооцінка учнів	оцінка учителів
1	Творча	0,88	0,84
2	Картографічна	0,87	0,89
3	Соціальна	0,83	0,93
4	Географічна (практичного спрямування)	0,83	0,87
5	Полікультурна	0,82	0,84
6	Інформаційна	0,82	0,88
7	Самоосвіти і саморозвитку	0,81	0,88
8	Комунікативна	0,75	0,95

За результатами дослідження встановлено, що показники оцінювання учителів та самооцінювання учнів суттєво відрізняються. Так, учителі вказали на найвищий коефіцієнт розвитку в учнів комунікативної компетентності ($K = 0,95$) (табл. 3), у той час, як учні оцінили її найнижчим коефіцієнтом (0,75), умовно надаючи їй останнє місце з восьми можливих. Як найбільш розвинену учні охарактеризували творчу компетентність ($K = 0,88$). За оцінкою вчителів, ця компетентність у школярів сформована на нижчому рівні ($K = 0,84$). Найбільші розходження спостерігаються в оцінці обома категоріями респондентів сформованості соціальної та компетентності самоосвіти, саморозвитку. Учителі оцінили розвиток картографічного та спеціального географічного складників навчальної компетентності учнів більш високими показниками ($K = 0,89$ та $K = 0,87$, відповідно).

Соціальна компетентність ґрунтується на усвідомленні учнями можливості та доцільності використання отриманих знань у реальному житті. Саме вона передбачає здатність особистості продуктивно співпрацювати в групі та команді, виконувати різні ролі та функції в колективі, проявляти ініціативу, підтримувати та спрямовувати взаємини між членами колективу. Дослідження засвідчило, що 30 % респондентів не розуміють, як саме можуть використати знання з економічної географії для виконання життєвих завдань. Майже чверть учнів (25 %) ніколи не ставали учасниками тематичних екскурсій на виробництво і в природу; 22 % опитаних невпевнені, що отримана географічна освіта вплинула на формування їх громадянської позиції. Позитивним фактом є те, що 68 % учнів зазначили, що географічні знання, отримані на уроках, суттєво вплинули на формування їх громадянської позиції. Старшокласники усвідомлюють, яку саме функцію та роботу зможуть виконувати в групі (91 %), мають навички правильного поведіння у природі (91 %), успішно взаємодіють із однокласниками під час виконання навчальних завдань (69 % опитаних) [3].

Комунікативна компетентність передбачає володіння учнями специфікою усної та письмової комунікацій, що особливо важливо у роботі та для соціального життя, адже людям, які не мають навичок спілкування, загрожує соціальна ізоляція. За даними дослідження, цю компетентність вони оцінили найменшим коефіцієнтом реалізації. На уроках географії вона формується шляхом застосування групових форм організації навчання. Однак 64 % старшокласників мають невеликий досвід роботи в групі або в парі; ніколи не брали участі в географічних вікторинах, уроках-подорожах, прес-конференціях – 37 % учнів. Близько третини (29 %) опитаних мають сумнів щодо власних умінь виступати публічно та аргументовано відстоювати свою позицію, і лише 23 % респондентів мали можливість вступати в навчальну дискусію з учителем географії. Розвинута комунікативна компетентність створює передумови для набуття учнями загальнокультурної компетентності [3].

За даними самооцінювання, коефіцієнт розвитку полікультурної компетентності учнів становить 0,82. Як було виявлено, більшість учнів ознайомена з культурними особливостями народів і регіонів України, використовує етнографічний матеріал для підготовки до уроків (77 %). Більшість опитаних (82 %) може визначити об'єкти туристичної Сумщини, що входять до культурної спадщини України. Значна кількість учнів (72 %) зазначила, що знання, отримані на уроках географії, часто допомагають їм у процесі вивчення інших навчальних дисциплін. Проте 46 % опитаних ніколи не брали участі в інтегрованих уроках. Не впевнені у тому, що зможуть дати характеристику геополітичної ситуації в світі, 25 % респондентів.

Одним із завдань географічної освіти є формування в учнів інформаційної компетентності. З цією метою вчитель повинен заохочувати школярів до роботи з додатковими джерелами інформації, навчити їх усвідомлено опрацьовувати набуті знання (складати тези, плани, конспекти тощо). Ця компетентність є однією з тих, рівень володіння якою учні оцінили одним з найнижчих коефіцієнтів ($K = 0,82$). Як зазначили 98 % респондентів, вони впевнено працюють з Інтернет-ресурсами для підготовки навчального матеріалу. Учні знають, якими джерелами інформації можна скористатися для підготовки визначених учителем тем (95 % відповідей). Зі статистичними та табличними даними працює 78 % опитаних; часто використовують опорні схеми 75 % респондентів. Для підготовки до уроків 65 % респондентів використовують матеріали географічної інформаційної системи.

Уміння самостійно набувати знання є невід'ємним складником компетентнісно зорієнтованої моделі навчання. Усвідомлене засвоєння учнями програмового матеріалу, навички самооцінювання та оцінювання роботи інших є складниками компетентності самоосвіти та саморозвитку. Розвиток цієї компетентності в учнів отримав коефіцієнт 0,81. На думку респондентів, найкраще їм вдається самостійно вивчати окремі теми, складати плани своєї роботи, здійснювати самооцінювання та оцінювання. Однак лише 29 % опитаних учнів працює на уроках та вдома за індивідуальним планом. Переважна більшість учнів (95 %) надає перевагу не самостійному навчанню, а прослуховуванню розповіді вчителя на уроці. Більшості опитаних (71 %) вистачає тільки тієї інформації, яку вони отримують на уроках.

Аналіз творчої компетентності ($K = 0,88$) дає підстави говорити про ефективну роботу вчителів географії щодо її формування. Більшість старшокласників упевнені, що вчитель географії завжди підтримує їх творчу ініціативу щодо підготовки позакласних заходів з предмета. Вирішувати, разом із однокласниками поставлені вчителем навчальні завдання доводилось 82 % учнів. Власні творчі здібності для підготовки до уроків географії використовувало 86 % школярів. Працювати над творчими проектами з географії доводилось 84 % опитаних; самостійно складати таблиці, схеми, карти з метою пояснення географічних процесів та явищ уміють 80 % учнів; 82 % учнів можуть робити аргументовані припущення на основі раніше здобутих знань.

Вивчення більшості шкільних предметів вимагає знання географічної карти та вміння користуватися нею. Картографічна підготовка учнів є одним із основних завдань географічної освіти, а вміння користуватися картами – навичками, що забезпечують більш глибоке засвоєння навчального матеріалу. Розвиток власної картографічної компетентності було оцінено учнями одним із найвищих коефіцієнтів (0,87). На думку 91 % респондентів, вони вміють користуватися географічними картами для вирішення навчальних завдань. Більшість старшокласників (80 %) вільно читають географічні карти та використовують їх для характеристики країн і регіонів. Під час вивчення навчальних тем 76 % опитаних використовують різноманітні за темою географічні карти. Проте 17 % опитаних відчувають труднощі з пошуком на карті окремих географічних об'єктів (рис. 2) [3].

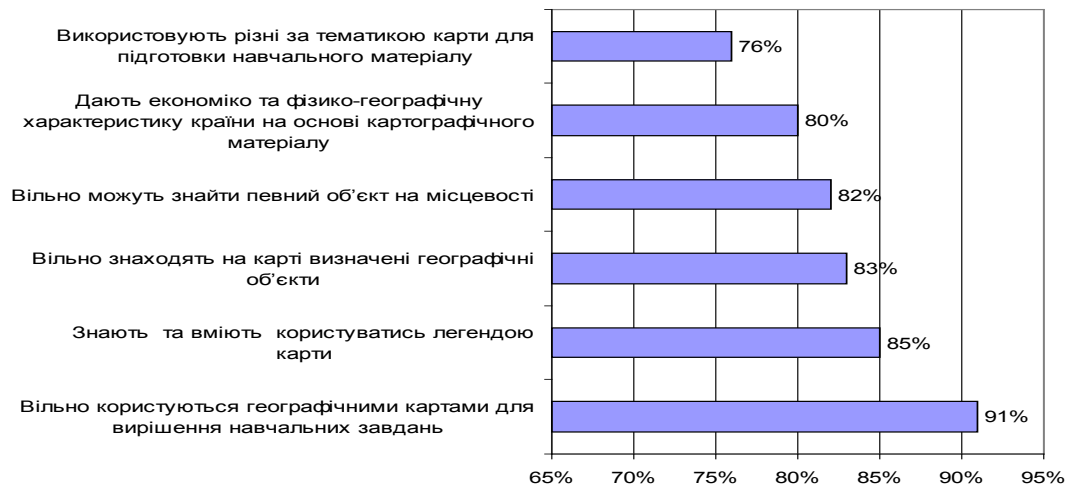

Рис. 2. Сформованість картографічної компетентності учнів

Географічна компетентність практичного спрямування формується не лише під час засвоєння географічних знань, а й у процесі набуття учнями практичного досвіду, зокрема вимірювання, обчислення, побудови та аналізу графіків, схем, діаграм, таблиць, використання приладів спостереження. Коефіцієнт розвитку географічної компетентності практичного спрямування, за даними самооцінювання, становить 0,83. Згідно з даними опитування, найкраще учні ознайомлені з характеристикою небезпечних природних явищ та правилами поведінки в разі їх виникнення (91 % респондентів) (рис. 3) [3].

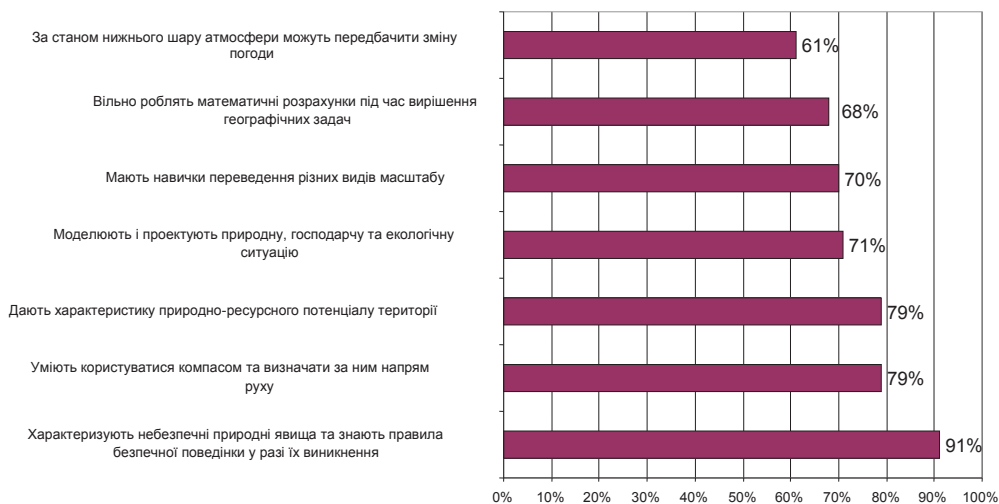

Рис. 3. Сформованість в учнів географічної компетентності практичного спрямування

Переважає більшість учнів (84 %) може орієнтуватися на місцевості (за допомогою компасу), давати характеристику природно-ресурсному потенціалу території (79 %). Навички переведення різних видів масштабу сформовані у 70 % старшокласників. Змоделювати та спроєктувати природну, господарчу та екологічну ситуацію в конкретних регіонах можуть 71 % опитаних. Май-

же третина (48 %) учнів відчувають труднощі з розрахунками під час вирішення географічних задач. Не здатні спрогнозувати зміни погоди за станом нижнього шару атмосфери 38 % респондентів. Це свідчить про незначний досвід здійснення необхідних математичних розрахунків, недостатньо сформовані навички спостереження та відсутність практики проблемного навчання.

Висновки. Результати проведеного моніторингового дослідження дають змогу зробити висновок, що з метою впровадження компетентнісного підходу до навчання та викладання у навчальних закладах Путивльського та Тростянецького районів Сумської області використовуються різні форми та методи організації навчально-виховного процесу.

Проте дослідження сформованості базових, предметних компетентностей учнів 10-х класів забезпечує можливість констатувати певні розбіжності в самооцінці щодо їх сформованості та думки вчителів. Так, учителі вказали на найбільшу сформованість в учнів комунікативної та інформаційної компетентностей, однак самі учні роблять акценти на компетентностях самоосвіти, саморозвитку та творчій.

Що ж стосується сформованості в учнів основних географічних компетентностей, то вони були оцінені вчителями-респондентами на достатньому та середньому рівнях, однак коефіцієнт розвитку географічної компетентності практичного спрямування, за даними самооцінювання, становить 0,79. Найкраще учні використовують компас (95 %) та географічну карту (90 %) для пошуку об'єктів на місцевості; ознайомлені з характеристикою небезпечних природних явищ та правилами поведінки в разі їх виникнення (87 % респондентів).

Щодо учнів, на яких і спрямовано освітні послуги, 43 % зазначило, що змістом практичних робіт з географії вони задоволені лише частково, незначна кількість респондентів у якості джерел географічної інформації обирає електронні карти (6 %) та електронні підручники (2 %), більше половини (55 %) відчувають труднощі з розрахунками у процесі вирішення географічних задач, лише 39 % респондентів здатні спрогнозувати зміни погоди за станом нижнього шару атмосфери.

Усе це дає змогу визначити чинники, які впливають на формування предметних компетентностей в учнів у процесі навчання географії в школі: використання завдань творчого та практико-зорієнтованого спрямування, розвиток критичного мислення, застосування географічних інформаційних систем (ГІС), що висуває певні вимоги до сучасного вчителя у контексті реалізації компетентнісного підходу в процесі викладання та навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах, наприклад: постійний саморозвиток, підвищення власного фахового рівня, творчий підхід до викладання навчального предмета, здатність до конструювання, компетентнісний підхід до викладання змісту предмета, компетентнісно зорієнтоване навчання.

З огляду на зазначене вище, перспективами подальших розвідок за означеним напрямом є розробка методичних рекомендацій щодо компетентнісного підходу навчання географії учнів старшої школи.

Використані джерела

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Географія та основи економіки в школі. – 2004. – № 2. – С. 2–7.
2. Концепція розвитку загальної середньої освіти // Освіта України. – 2000. – № 33. – С. 7–11.
3. Моніторинг якості освіти в загальноосвітніх навчальних закладах Сумської області: Інформаційно-аналітичний бюлетень. – Суми : НВВ СОІППО, 2017. – 142 с.
4. Національна доктрина розвитку освіти // Середня освіта в Україні. Нормативно-правове регулювання / за ред. В. С. Журавського. – К. : Форум, 2004. – С. 120–137.
5. Стадник О. Г. Навчально-методичний комплект з географії та його місце в навчально-методичному забезпеченні шкільного предмета // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2013. – № 31. – С. 505–509.
6. Удовиченко І. В. Проблеми модернізації освіти України в контексті Болонського процесу // Менеджмент за умов трансформаційних інновацій: виклики, реформи, досягнення : матер. міжнар. наук. конф. У 2 ч. – Суми : ПВВ СОІППО, 2007. – Ч. 2. – С. 70–72.

References

1. Dergavnui standart bazovoi i povnoi zagalnoi serednoi osvitu // Geografia ta osnovu ekonomiki v shkoli. – 2004. – № 2. – С. 2–7.
2. Konchepchia rozvutky zagalnoi serednoi osvitu // Osvita Ukrainu. – 2000. – № 33. – С. 7–11.
3. Monitoring aikosti osvitu v zagalnoosvitnich navchalnuch skladach Sumskoi oblasti: Informachiino-analitichnui buleten. – Sumu : NVV SOIPPO, 2017. – 142 s.

4. Nationalna doktrina rozvutky osvity // Seredna osvita v Ukraini. – Normativno-pravove reguluvanna / za red. V. S. Juravskogo. – K. : Forum, 2004. – S. 120–137.
5. Stadnik O. G. Navchalno-metodichniy komplet z geografii tai go mische v navchalno-metjdichnomu zabezpechenni chilnogo predmeta // Pedagogika formuvanna tvorchoi osobustosti u vuchii i zagalnoozvitnii chkolach. – 2013. – № 31. – S. 505–509.
6. Udovichenko I. V. Problemu modernizachii osvitu Ukraini v konteksti Bolonskogo prochessu // Menegment za umov transformachiinih innovachii: vukluku, reformu, dosagnenna : mater. michnar. nauk. konf. U 2 ch. – Sumu : RVV SOIPPO, 2007. – Ch. 2. – S. 70–72.

Удовиченко І. В., кандидат педагогічних наук, доцент, проректор по науково-педагогічній і методичній роботі Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ БАЗОВЫХ И ПРЕДМЕТНЫХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧЕНИКОВ СТАРШИХ КЛАССОВ ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЫ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ГЕОГРАФИИ

В статье освещены вопросы особенностей формирования базовых и предметных компетентностей учеников старших классов общеобразовательной школы в процессе обучения географии. Отображены отдельные результаты проведенного мониторингового исследования особенностей реализации компетентного подхода в процессе преподавания географии в общеобразовательных учебных заведениях Путивльского и Тростянецкого районов Сумской области. Сопоставлены данные оценки учителями и самооценки учениками уровня сформированности у респондентов географических компетентностей. Проанализирована сформированность базовых и предметных компетентностей у учеников 10-х классов, которые приняли участие в мониторинговом исследовании. Определены составляющие, влияющие на формирование предметных компетентностей учеников в процессе обучения географии в школе.

Ключевые слова: компетенции; базовые и предметные компетентности; компетентный подход к обучению географии.

Udovychenko I., Candidate of Pedagogical Sciences (Ph.D.), Docent, Vice-Rector of scientific-pedagogical and methodical work at the Sumy Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education.

PECULIARITIES OF FORMATION OF BASIC AND SUBJECT COMPETENCES OF SENIOR SCHOOL STUDENTS OF COMPREHENSIVE SCHOOL DURING GEOGRAPHY LEARNING PROCESS

At present stage of modernization of the national educational system, the search for effective ways to implement the content of education, aimed at formation of a competent school graduate, is important.

Achievement of results in this direction is possible under conditions of competent approach to organizing the process of teaching students, which, in turn, leads to the search for new and rethinking of existing approaches to studying geography in senior grades of school.

All this allows us to determine the factors that influence the formation of students' subject competencies in process of studying geography in school: the use of tasks of creative and practical orientation, the development of critical thinking, the use of geographic informational systems (GIS). This, in turn, imposes certain requirements for a modern teacher in the context of implementation of competent approach in process of teaching and learning geography in general education establishments, such as: constant self-development, raising own professional level, creative approach to teaching subject, ability to design, the competent approach to the presentation of subject content, competency-oriented training.

The article highlights the issues of peculiarities of formation of basic and subject competencies of senior school students of comprehensive school during geography learning process. Several results of monitoring research on the specifics of teaching geography in general educational establishments of Putivl and Trostyanets districts of Sumy region are shown. The formation of basic and subject competencies in the 10th grade students, who took part in monitoring research, was analyzed. The components that affect the formation of subject competencies of school students during geography learning process are defined.

Keywords: competences; basic and subject competencies; competence approach to geography learning process.